

Perspektivy vývoje lidstva

Jedenáctá přednáška

Dornach. 30. dubna 1921

GA 204

Rudolf Steiner

Význam roku 1840 jako začátku vlastního procitnutí duše vědomé. V jednotlivých národech se setkala toto procitnutí s různými staršími stavy vědomí: V Anglii se stavem podobným archaicky-homerovskému řectví, ve Francii s dědictvím latinské kultury' duše rozumu a v Itálii s dávnou kulturou duše pociťující. Oswald Spengler: „Prušství a socialismus“.

Během těchto pozorování jsme viděli, jak důležitým bodem ve vývoji lidstva je střed 19. století. Upozornili jsme na to, jak v této polovině 19. století se nachází vrchol materialistického smýšlení, materialistického světového názoru. Ale musili jsme také upozornit na to, jak to, co se zde v člověku na začátku 15. století proflačilo do popředí, je vlastně něčím duchovním, takže bychom mohli říci: V tomto vývojovém okamžiku novodobého vývoje lidstva bylo charakteristickým rysem, že člověk, když se stal nejduchovnějším, nemohl tuto duchovnost pochopit, nýbrž se naplnil jen materialistickým myšlením, materialistickým citem a také materialistickým chtěním a konáním. A přítomnost je ještě stále pod dozrívajícím působením toho, co se zde, řekl bych, uskutečnilo nepozorováno četnými lidmi, a co dosáhlo ve vývoji lidstva jistého vrcholu. K čemu zde byl tento vrchol? Byl zde, protože se mělo stát něco rozhodujícího. kdy si novodobé lidstvo mělo vydobýt duši vědomou.

Povšimneme-li si jednou, jak se odehrával vývoj lidstva, potom musíme říci: Mohli jsme označit, začneme-li u třetího poatlantského období, asi až do. řekněme, roku 747 před mystériem na Golgotě. co můžeme označit v lidstvu jako vývoj duše pociťující.

Potom začíná období duše rozumu a srdce, které trvá asi až do roku 1413, které dosahuje světového vrcholu v onom roce, o němž zevní dějiny sdělují velmi málo, kterýl ale musíme mít na zřeteli, chceme-li vůbec pochopit evropský vývoj. Je to přibližně rok 333 po Kristu. Od r. 1413 máme co dočínění s vývojem duše vědomé, v jejímž vývoji ještě jsme, duše vědomá prožila rozhodující událost kolem r. 1850. lépe řečeno 1840.

Kolem tohoto roku 1840 byla věc taková, pojmáme-li lidstvo jako celek - jak se tehdy chovaly jednotlivé národy, to budeme pozorovat hned potom - můžeme říci, pohlížíme-li na reprezentanty jednotlivých národů, stály tyto osobnosti v tomto roce 1840 před oním bodem, kdy se stal rozum již nejvíce stínovitým. Rozum přijal svůj stínovitý charakter. Pokusil jsem se včera charakterizovat tento stínovitý charakter rozumu. Civilizované lidstvo na Zemi dospělo tak daleko, že od této doby existovala možnost obdržet ze všeobecné kultury bez zasvěcení pocit: Máme rozum, rozum se vyvinul, ale tento rozum nemá již sám pro sebe žádný obsah. Máme pojmy, ale tyto pojmy jsou prázdné, musíme je něčím naplnit. To je výzva, která jde jaksi lidstvem, ovšem ještě temně a nevnímatelně. Ale v hlubokých skrytých podvědomých touhách lidí žije volání, aby dostali naplnění pro stínovitost rozumového myšlení. Je to právě volání, které je voláním po duchovní vědě. Můžeme ale tuto výzvu pojímat také konkrétně.

Jednoduše byla v této polovině 19. století lidská organizace, v jejíž fyzické části se přece uplatňuje tento stínovitý rozum, tak daleko, že mohla vytvořit tento prázdný stínovitý rozum. Nyní náleželo do tohoto stínovitého rozumu něco, musil být něčím vyplněn. Může být vyplněn jen tehdy, když si člověk uvědomí: „Musím přijmout něco z toho, co se nevyskytuje zde na Zemi samotné, co se nemohu dovědět v životě mezi narozením a smrtí. Musím skutečně přijmout do tohoto rozumu něco, co sice bylo smazáno, když jsem sestupoval z duchovních světů duši s výsledky svých dřívějších pozemských životů do fyzické tělesnosti, něco, co sice bylo zatemněno, co ale spočívá v hlubinách mé duše. Musím to odtud vy nést vzhůru, musím se rozpomenout na něco, co je ve mně jednoduše tím, že jsem člověkem 19. století“.

Tak tomu dříve nebylo, aby lidé mohli stejným způsobem uplatňovat sebeuvědomění. Proto musili nejprve přivést své lidství tak daleko, aby se fyzické tělo vždy učinilo zralejším a zralejším, aby vy tvořilo dokonale onen stínovitý" rozum, aby jej dokonale uplatňovali. Nyní byla fyzická těla, alespoň u nejpokrokovějších lidí, tak daleko, že by se mohlo říkat, lépe řečeno, lze to od té doby říkat: „Chci se rozpomenout na to, co se snažím vynést vzhůru z hlubin svého duševního života, abych do tohoto stínovitého rozumu něco vlil.“ Tím byl potom tento stínovitý rozum něčím prosycen a tím také nastal úsvit v duši vědomé. Tedy v této době byla dána příležitost k tomu, aby byla duše vědomá prosvětlena.

Nyní řeknete: „Ano, ale již celou dobu předtím, od r. 1413, bylo přece období duše vědomé". Zajisté, ale byl to právě zprvu vývoj přípravný, a stačí si jen vzpomenout, jaké základní podmínky existovaly k takové přípravě právě v tomto období vůči všem obdobím dřívějším. Do tohoto období spadá přece vynález knihtisku, rozšíření knih. Lidé přijímali od 15. století knihtiskem a knihami postupně celé množství duchovního obsahu. Ale přijímají tento obsah právě zevně, a tím podstatným tohoto období přece je, že bylo zevně přijato nesmírné množství duchovního obsahu. Národy civilizované Země přijímaly přece zevně něco, co mohly dříve vlastně přijímat ve svých velkých masách jen slyšitelnou řečí. V období vývoje rozumu tomu tak bylo, a v období duše pocitující bylo tomu tak tím spíše, že veškeré vzdělání spočívalo v podstatě na ústním vzdělávání skrze řeč. Skrze řeč zní ještě něco

duchovně- duševního. Ve slovech žilo zvláště v dřívějších dobách zcela to, co můžeme nazvat „geniem řeči". To ustávalo, když byl obsah lidského vzdělání přijímán v abstraktní formě knihami a tiskem. To, co bylo vytištěno a napsáno, má přece tu vlastnost, že to jistým způsobem -vymazává, co člověk dostává ze svého bytí předzemského.

Samozřejmě to nemá znamenat, že byste nyní měli přestat číst a psát, nýbrž to má znamenat, že je dnes nutná větší síla, aby se to, co spočívá v hloubce lidské bytosti vyzvedlo vzhůru. Ale této větší síly se musí také vnitřně dosáhnout. Musíme dospět k sebeuvědomění, přestože čteme a píšeme, musíme vnitřně vyvinout tuto větší sílu vůči síle dřívější. To je úkol v období duše vědomé.

Dříve než se můžeme poněkud podívat na to, jak jistým způsobem přece začal duchovní svět působit dolů do světa fyzicky-smyslové ho, chceme si dnes položit otázku: Jak zastihl vlastně ty to národy novější civilizace tento mezník roku 1840? Víme z dřívějších přednášek, že charakteristickým národem pro vytvoření duše vědomé, tedy pro to, na čem právě záleží v tom období, je národ anglosaský!. Tento anglosaský národ je národem, který je celou svou organizací založený k tomu, aby zvláště vytvořil duši vědomou. V tom spočívá postavení anglosaského národa, tohoto anglosaského národa v našem období, že je zvláště založen pro vytvoření duše vědomé. Ale nyní se ptejme čistě zevně: Jakkak vlastně dospěl tento anglosaský národ k tomuto mezníku, který je v moderním kulturním vývoji nejdůležitějším? Můžeme říci: Právě anglosaský národ žil dlouho ve stavu, který můžeme snad nejlépe označit tím, samozřejmě s odpovídajícími variantami a metamorfosami - že řekneme: V anglosaském národě se udržely, pokud jde o vnitřní duševní uzpůsobení, až do 19. století ony vnitřní impulsy, které v řečtví již ustoupily jiným formám. Mohlo by se říci, že v 11. a 10. století před Kristem je zvláštním rysem, že národy prodělávají to, co se prodělává v různých obdobích, v různých dobách, že se jaksí ty doby navzájem překrývají. Jen se pozorují takové věci mimořádně obtížně z toho důvodu, protože samozřejmě v 19. století zde bylo již všechno možné - psaní, čtení - poněvadž zde byly ve Skotsku a v Anglii jiné podmínky života, než jaké byly v době homérské. Ale přesto, máme-li na zřeteli duševní uzpůsobení lidu právě jakožto národa, tak je tomu tak, že zůstalo toto duševní uzpůsobení homérské doby, které bylo v Řecku v tragickém období překonáno, které přešlo do sofoklismu. Tato doba se udržela v anglosaském světě až do 19. století, jakési patriarchální pojetí života, jakýsi život patriarchální. Zvláště se rozšířil tento patriarchální život tohoto duševního uzpůsobení do Skotska, a to z toho důvodu, proč právě nepůsobilo na anglosaský národ to, co vycházelo ze zasvěcovacích míst Irska. To působilo, jak jsme slyšeli při jiných příležitostech, především v kontinentální Evropě. Na Britském ostrově samotném působilo především to, co přicházelo dolu ze severu, ze Skotska, jakožto iniciační pravdy, a tyto iniciační pravdy potom pronikaly ostatní věci. Ale je něco v celém pojmání lidské osobnosti, co jaksí zůstalo prastarým. Ale to působí ještě dále, to doznívá dokonce ve způsobů. jak se, řekněme, rozvinul vztah whigů a toryů v anglickém parlamentu. Je tomu tak, že nemáme původně snad co do činění s

protikladem liberalismu a konservatismu, nýbrž máme co do činění s dvěma odstíny v politických názorech, které vlastně již dnes vůbec necítíme.

Whigové jsou vlastně v podstatě pokračováním toho, co bychom mohli nazvat proudem lidstva vzniklým ve Skotsku, neseným všeobecnou láskou k lidem. Thoryové byli původně katolizující, podle pověsti, která má ale jisté historické pozadí, dokonce katolizující končberkové z Irska. Tento protiklad, který se potom vyjadřuje ve zvláštním politickém chtění, ten zrcadlí jistou patriarchálnost, a tato patriarchálnost ta uchopila jisté elementární síly. Můžeme to vidět ze způsobu, jak stáli majitelé větších pozemků vůči těm lidem, kteří sídlili na těchto pozemcích jako poddaní. Až do 19. století jde toto poddanství, až do 19. století bylo tomu tak, že v podstatě nikdo nebyl volen do parlamentu, kdo neměl jistou moc na základě takového vlastnictví pozemku. Musíme jen pomyslet, co to znamená. Takovým věcem se dnes nedává správná váha. Musíme jen pomyslet, co to znamená, že například teprve r. 1820 byl v anglickém parlamentu zrušen zákon, kdy se trestal smrtí člověk, který ukradl hodinky nebo pytláčil. Až do té doby byla naprosto zákonným ustanovením, že někdo, kdo ukradl kapesní hodinky nebo byl pytlákem, byl potrestán smrtí. To naprosto ukazuje, jak zůstaly jisté dávné elementární poměry. Dnes člověk vidí to, co žije v jeho bezprostřední současnosti a prodlužuje jaksi nejpodstatnější základní části současné civilizace zpět a nevidí, jak vlastně je krátká doba, v níž se ty to věci teprve vytvořily pro evropské nejdůležitější krajiny ze zcela elementárních poměrů.

Tak můžeme říci, že se zde tyto patriarchální poměry udržely jako pozemkový podklad toho, do čeho potom zasáhlo něco úplně nejmodernějšího, co nelze myslit v sociální struktuře bez vývoje duše vědomé. Pomyslete jen na celou pronikavou změnu již v 18. století, která nastala v sociální struktuře technickou metamorfosou, pokud jde o textilní průmysl atd... Pomyslete, jak zde vzniká strojový element, technický element do této patriarchálnosti a utvořte si názornou představu, jak se na základě tohoto patriarchálního, tohoto statkářského vztahu k poddaným, jak se zde v stínuje vznikání moderního proletářství i moderního proletariátu přetvořením textilního průmyslu. Pomyslete si, co se zde navzájem prostupuje jako chaos, jak se vytvářejí ze starých krajín města, jak patriarchálnost, řekl bych, skáče odvážným skokem do moderního, socialistického proletářského života.

Můžeme takřka, chceme-li to líčit graficky, říci, že se tento život vyvíjí ve formě, jak tomu bylo v Řecku asi kolem roku 1000 před Kristem. Potom učiní tento život smělý skok, a my stojíme náhle v r. 1820. Vnitřně zůstal tento život stát v r. 1000 před Kristem, ale zevně jsme v 18. století, řekněme v r. 1770. Zde se do toho přivalí vše to, co potom stojí v moderním životě, dokonce v současnosti. Ale napojení, tuto nutnost nachází anglický život teprve roku 1820 (kresba), zde se teprve začalo hovořit o takových věcech jako o odstranění trestu smrti za drobné krádeže a podobně. Tak je možno říci: Zde se naprosto setkalo a splynulo něco pradávného s tím nejmodernějším a tak potom pokračuje vývoj až do r. 1840.

Co se mělo stát v tomto období zde, v první polovině 19. století, právě v anglo-americkém národě? Musíme uvážit, že se v Anglii staly teprve po r. 1820, dokonce teprve po r. 1830 nutnými zákony, podle nichž nesměly být děti pod 12 let nuceny k

delší práci v továrnách než k osmihodinové, děti od třinácti let a osmnácti let nanejvýš k denní práci dvanáctihodinové. Prosím, srovnejte to s dnešními poměry! Pomyslete, co je dnes požadováno širokou masou proletariátu jako osmihodinový pracovní den! V roce 1820. V roce 1820 byli ještě chlapci v Anglii zaměstnáváni déle než 8 hodin v hornictví a v továrnách a teprve v tomto roce byl stanoven pro tyto děti osmihodinový pracovní den, ale pro děti dvanáctileté až osmnáctileté vládl ještě dvanáctihodinový pracovní den.

Musíme mít tyto věci naprosto na zřeteli, chceme-li vidět, co se zde vlastně srazilo, a v podstatě by se mohlo říci, že se teprve v druhé třetině 19. století Anglie vymanila z patriarchálnosti a shledala se nucenou počítat s tím, co se pomalu vsunulo do tohoto dávného způsobů života strojovou technikou. Tak zastihl tento národ, který je především povolán vyvinout jaksi duši vědomou, tak zastihl tento národ rok 1840. Vezměte nyní jiné národy moderní civilizace, vezměte to, co zůstalo z latinsko-římského elementu, co tedy přeneslo římsky-latinský element ze 4. poatlantského období, co sem jaksi přeneslo jako dědictví dávnou kulturu duše rozumu do období duše vědomé. Svou kulminaci, svůj vrchol našlo přece to, co tu ještě existovalo jakožto život duše rozumové ve Velké francouzské revoluci na konci 18. století. Vidíme, jak se zde náhle vynořují v nejkrajnější abstrakci ideály „svobody“ „rovnosti“ „bratrství“. Vidíme, jak jsou uchopovány takovými skeptiky jako Voltairem, takovými nadšenci jako je Rousseau, vidíme, jak se vynořují ze široké masy lidu, vidíme, jak abstrakce, která je v této oblasti plně oprávněná, jak zde zasahuje do uspořádání sociální struktury zcela jiný vývoj než na druhé straně v Anglii. V Anglii zbytky starogermánského patriarchálního života, prostoupeného tím, co mohl vsunout do sociální struktury moderní materialistický vědecký život, ve Francii vše tradice. Mohlo by se říci: Týmž duchem, jímž působili kdysi v Římě Brutus nebo Caesar v nejrůznějších odstínech, s týmž duchem je nyní uvedena na scénu Velká francouzská revoluce. Tak se opět vynořuje v abstraktních formách, co je svoboda, rovnost a bratrství. A nerozbíjí se tu zvenci, jako v Anglii, to, co jakožto dávný patriarchální element existuje, nýbrž římsko-právnícké lpění na zachování dávného pojmu vlastnictví, základních statkářských poměrů atd., zejména poměrů dědických, co je stanoveno římsko-právnícky, to je rozloženo abstrakcí, je abstrakcí rozprášeno. Stačí jen pomyslet, jaký nesmírný zásah přinesla do celého evropského života Velká francouzská revoluce. Stačí si jen vzpomenout na to, že před Velkou francouzskou revolucí, ti, kteří, řekl bych byli z masy lidu vyčleněni, měli také právní privilegia. Jen jistí lidé mohli, řekněme, přijít k jistým státním postavením. Učinit průlom, prorazit to, to bylo to, co Velká francouzská revoluce požadovala na základě abstrakce, na základě stínovitého rozumu. Ale právě tím nesla v sobě naprosto ráz stínovitosti, ráz stínovitého rozumu abstrakce a v podstatě zůstalo, co bylo požadováno, jakousi ideologii. Proto se, mohlo by se říci, obrací to, co je stínovitým rozumem, ihned ve svůj opak.

Vidíme potom napoleonismus a vidíme během 19. století státně- sociální experimentování. První polovina 19. století je přece ve Francii experimentování bez cíle. Jaké jsou události, jimiž se například stává takový Lois-Filip králem Francie

apod., jak se tu experimentuje? Experimentuje se tak, že vidíme, že stínový rozum nemůže skutečně zasahovat do reálných poměrů. V podstatě se nic neuskutečňuje. vše zůstává dědictvím dávného římanství. Mohlo by se říci: Dnes stále ještě není vyjasněn vztah, který měla Velká francouzská revoluce v abstrakci zcela jasný, vztah, řekněme, ke katolické církvi, není vyjasněn ve Francii v zevní konkrétní skutečnosti. A jak nejasné to bylo čas od času vždy znovu během 19. století. Abstraktní rozum se vypracoval k jisté výši v revoluci a potom experimentování, nezvládnutí zevních poměrů. A tak zastihl tento národ rok 1840.

Mohli bychom vzít v úvahu také jiné národy. Pohledme například na Itálii, která si ještě, řekl bych, ponechala část duše pocit'ující, procházející kulturou rozumu, která přinesla tento kus duše pocit'ující do novější doby, a proto to nepřivedla až k abstraktním pojmům svobody, rovnosti a bratrství, k nimž se to přivedlo ve Velké francouzské revoluci, která jako Itálie hledala přechod od jistého dávného skupinového vědomí lidí k individuálnímu vědomí lidstva. Itálii zastihl rok 1840 tak, že můžeme říci: Co se zde v Itálii chce vypracovat jakožto individuální vědomí lidstva, je vlastně stále potlačováno tím, co existuje nyní v ostatní Evropě. Vidíme, jak habsburská tyranie strašným způsobem spočívá právě na tom, co se chce v Itálii vypracovat jakožto individuální vědomí lidstva.

Vidíme onen pozoruhodný kongres ve Veroně, který chce vlastně projednat ve dvacátých letech 19. století, jak se člověk může vzepřít proti celému smyslu moderní civilizace. Vidíme, jak zde z Ruska, Rakouska vzešlo, řekl bych jakési spiknutí proti tomu, co mělo přinést moderní vědomí lidstva. Sotva je něco tak zajímavého, jako tento kongres ve Veroně, který v podstatě chtěl odpovědět na otázku: Jak se má zabít vše to, co se chce vyvíjet vzhůru jakožto moderní vědomí lidstva?

A potom vidíme, jak nyní lidstvo v ostatní Evropě zápasí, zápasí tak, že se ve Střední Evropě vždy vůbec jen malá část lidstva může proboujet k jistému vědomí, jak jaksí jistým způsobem prožívá, že nyní má Já vstoupit do duše vědomé. Vidíme, jak se toho má dosáhnout v jisté duchovní výši. Vidíme to v oné pozoruhodné kulturní výši Goethova období, v níž působil takový Fichte, vidíme, jak se chce Já protlačit do duše vědomé. Vidíme ale, jak celá Goethova kultura zůstává něčím, co v podstatě žije jen u zcela malého počtu lidí. Domnívám se, že lidé příliš málo studují, co bylo dokonce ještě v nedávné minulosti. Lidé myslí například jednoduše: Goethe žil od r. 1749 až do r. 1832, napsal „Fausta“ a všechno možné. To je to, co se o Goethovi ví a co tu od té doby bylo.

Až do r. 1862, tedy 30 let po Goethově smrti, byl vůbec k obstarání nějaký' exemplář Goetha jen pro velmi malý počet lidí. Goethe nebyl volně k dostání, jen zcela málo lidí vlastnilo nějaký' exemplář z Goethových spisů. Bylo tedy to, co je goetheanismus něčím, co bylo vlastní jen zcela malému počtu lidí. Teprve v 60. letech se mohl větší počet lidí vůbec dovědět o tom, co v Goethovi žilo, a tu v podstatě již porozumění, schopnost porozumění, opět zmizela, v podstatě k správnému pochopení Goetha vůbec nedošlo. A poslední třetina 19. století nebyla vůbec způsobilá vyvolat správné pochopení pro Goetha.

Častěji jsem se zmínil, jak Herman Grimm konal v 70. letech zprvu své „přednášky o Goethovi“ na berlínské univerzitě. To byla událost, a kniha, která existuje jako „Goethe“ od Hermanna Grimma, je významným úkazem ve středoevropské literatuře. Ale vezmeme-li nyní tuto knihu. co znamená? Ano. všechny postavy, které žily v souvislosti s Goethem, se zde vyskytují, ale rozprostírají se všechny jen ve dvou dimenzích, jsou stínovitými figurami. Všechno to. co jsou portréty, jsou stínovité postavy. Goethe sám je u Hermanna Grimma bytostí dvourozměrnou. Viibee to není Goethe sám. Nechci mluvit o Goethovi. kterého lidé ve Výmaru nazývali při kávových posezeních „tlustým dvorním radou s dvojitým podbradkom“ o tom nechci vůbec hovořit, ale ve spisu „Goethe“ od Hermanna Grimma nemá vůbec žádnou „Houšku“, nýbrž je tam dvojrozměrnou bytostí, je to stín, který je vržen na stěnu. A právě tak všichni ostatní, kteří tu vystupují, Herder, stín, který je namalován na zeď. Poněkud větší hmatatelnost vystupuje nám vstříc u Hermanna Grimma u těch osobností, které vystupují vzhůru ke Goethovi z lidu, jako Friederike von Sesenheim, která je tu líčena tak překrásně, nebo jako Lili Schonemannová z Frankfurtu, tedy právě to. co zde nyní nevystupuje z atmosféry, v níž Goethe vlastně duchovně žil. To je líčeno s jistou „Houškou“. Ale takový Jakobi, taková postava jako Lavater - všechno stínovité obrazy na stěně. Nedospíváme do vlastní podstaty věcí, vidíme, řekl bych, hmatatelně, jak působí abstrakce. Abstrakce může být přece také naprosto půvabná, což kniha Hermanna Grimma rozhodně je. ale celek je stínovitý. Jsou to siluety, dvojrozměrné bytosti, které tu před nás předstupují. A také to nemohlo být jinak. Neboť je to skutečně takto: V tomto Německu se přece člověk vůbec nesměl nazývat Němcem v době, kdy byl například Hermann Grimm ještě mladý. Způsob, jak se hovořilo o Němcích v první polovině 19. století, ten se zvláště v současnosti nechápe. Jak „běhá mráz po zádech“ lidem Západu, lidem Dohody, začínají-li dnes číst Fichtovy „Proslovy k německému národu“ a nacházejí-li zde slova: „Hovořím k Němcům vůbec, o Němcích vůbec“. Rovněž tak je bláhové interpretována nevinná píseň „Deutschland, Deutschland iiber al- les, uber alles in der Welt, ... Německo, Německo nade všechno ve světě. ...“, když tato píseň nemá znamenat nic jiného, než že člověk chce být Němcem, nikoli Švábem, nikoli Bavorem, nikoli Rakušanem, nikoli Frankem, nikoli Duryňanein. Jako se tato píseň zaměřuje jen na Němce, tak chtěl Fichte hovořit jen „k Němcům vůbec“, ne k Rakušanům. Bavorům, k Badeňanům nebo k Prusům vůbec, chtěl hovořit „k Němcům“. Tomu se samozřejmě nerozumí v zemi, kde se dávno stalo samozřejmým, že se člověk může nazývat Francouzem. V Německu byl v jistých dobách člověk uvězněn, když se nazýval Němcem. Mohl se nazývat Rakušanem, Švábem. Bavorem, ale nazývat se Němcem bylo velezrádné. Kdo se v Bavorsku nazýval Němcem, ten tím dával najevo, že nechtěl vzhlížet jen k bavorskému trůnu, ale že chtěl hledět ven přes hranice Bavorska. To byla ale velezrada! Člověk se nesměl nazývat Němcem. Že tyto věci, které se říkaly o Němcích a o Německu, mají právě vztah k tomuto stmelování toho, co je německé, tomu se dnes vůbec nerozumí, vytyčuje se bláhový nesmysl, jako kdyby se něco takového jako píseň Hoffmanna von Fallerslebena „Deutschland, Deutschland ...“ vztahovala na to. že Německo má vládnout nad všemi národy světa, zatímco to

nemá znamenat nic jiného než: nikoli Švábsko, nikoli Rakousko, nikoli Bádensko, ale Německo „nade vše ve světě“, právě tak jako Francouz říká: Francie nade vše ve světě, ale právě zde ve Střední Evropě bylo tou zvláštností, že měli lidé v podstatě kulturu kmene. Ještě dnes můžete přece vidět všude v Německu tuto kulturu kmene.

Vinterberčan se liší od Franka, liší se až do forem pojmů a slov, až do myšlenkových forem, které se šíří v literatuře. Je také přece naprosto grandiosní rozdíl, vezmete-li nějakého Franka jako například těžkopádného Michaela Conrada - beru-li novější literátům - a srovnáte ho s něčím, co snad bylo napsáno v téže době nějakým Vinterberčanem, tedy v sousední zemi. Až do celé konfigurace myšlenek děje se to až do nejnovější doby. Ale vše to, co se zde šíří, co zde žije v kmenových zvláštnostech, to zůstává nedotčené tím, čeho se nyní dosahuje reprezentativními nositeli národů. Přece se, řekněme, dosáhlo v oblasti, která se nazývá Německem něčeho takového jako goetheanismus se vším tím, co k tomu náleží. Ale toho dosáhlo jen několik málo intelektuálů, velká masa lidstva tím nebyla vůbec dotčena. Velká masa lidstva zůstává přibližně na stanovisku, které bylo přijaté ve Střední Evropě asi kolem roku 300 nebo 400 po Kristu. Rovněž tak jako se zůstalo stát v anglosaském národě u roku 1000 před Kristem, tak se zůstává stát ve Střední Evropě u roku 400 po Kristu. Prosím, aby se to nebralo tak, že by nyní opět mohla vzniknout strašná domýšlivost, když se řekne: Anglo- sasové, li zůstali v homérském období, a my již v roce 400 po Kristu. Tak se ty věci nemají hodnotit, ale poukazuje se právě jen na jisté zvláštnosti.

Nyní ukazují ale zase geografické poměry, že tento stav všeobecného duševního utváření trvá v Německu mnohem déle než na druhé straně v Anglii. Anglie musela dát vplynout do starého patriarchálního života rychle tomu, co u ní utvořilo sociální strukturu nejprve v oblasti textilního průmyslu, ale později také v oblasti jiných technik, co tuto strukturu utváří z moderního materialisticky-vědecky-technického života. Co bylo územím německým a co bylo Střední Evropou, to se postavilo zprvu proti tomu, to si ponechalo dávné osobité rysy mnohem déle, řekl bych až k okamžiku, kdy bylo již v plné platnosti po celém světě, co nastalo moderní technikou. Anglie nalezla již připojení se změnou sociální struktury až do jistého stupně v první polovině 19. století. To vše, čeho zde bylo dosaženo, to Střední Evropu naprosto míjelo.

Střední Evropa sice přijala něco z abstraktních revolučních idejí. To potom prorazilo ve 40. letech, v polovině 19. století, v různých vlnách, ale jaksi to čekalo, až technika naplnila celý svět, a potom se stala ta zvláštnost, že takový člověk mohli bychom vzít také jiné representanty, který' se v Německu naučil myslet z hegelismu, jako Karl Marx, že potom přešel do Anglie a tam si prohlédl sociální život a z toho vytvořil socialistické doktríny. Pro tyto socialistické doktríny byla potom na konci 19. století Střední Evropa zralá. Střední Evropa potom přijala tyto sociální doktríny, takže kdybychom chtěli snad podobným způsobem načrtnout, co se vyvinulo ve Střední Evropě, musili bychom říci: Vývoj pokračoval elementárněji i když byly přijaty písmem a tiskem různé věci. Pokračovalo dále to, co bylo jako 400 let po Kristu, potom to učinilo skok a nalezlo připojení v podstatě teprve v poslední třetině 19. století, asi v r. 1875. Takže, zatímco je rok 1840 již zastížen anglosaským národem s určitou proměnou poměrů, již s nutností přijmout duši vědomou, německý národ dále

snil, a ve snu prožíval ještě rok 1840 a zaspal potom dobu, která zde byla, aby se vytvořil most mezi vedoucími osobnostmi a tím, co vystupovalo z masy lidu jakožto proletariát a co se potom zmocnilo socialistické doktríny, vykonávalo tím právě násilně radikální nátlak směrem k duši vědomé, asi do roku 1875. Ale také toto nebylo vlastně zpozorováno, v každém případě to nebylo usměrněné do nějakých kanálů a v podstatě se to ještě dnes stále posuzuje nejpokřivenějším způsobem.

Abychom dospěli ke všem těm anomáliím, které zde v základě spočívají, stačí si jen vzpomenout na to, že Oswald Spengler, který napsal významnou knihu o „Zániku Západu“, také napsal knížečku, která je, jak se domnívám, již rozšířena v 60 000 exemplářů, nebo snad ještě více, knížečku o socialismu. Spengler má asi takový názor, že si tato evropská, tato západní civilizace, vůbec kope svůj hrob. Až se bude psát rok 2200, tak budou lidé podle Spenglera žít na půdě barbarství. Musíme dát Spenglerovi za pravdu, pokud jde o jisté stránky jeho vývodů, neboť když evropský svět setrvá u toho, že se bude chtít vyvíjet tak, jak to činí nyní, tak bude vše, až začne 3. tisíciletí, zbarbarisováno. V tomto ohledu má Spengler úplně pravdu, jenom Spengler nevidí a nechce vidět, jak může být povznesen z nitra člověka stínovitý rozum k imaginaci a tím celé lidstvo Západu k nové kultuře. Toto oživení kultury tím, co chce anthroposofická duchovní věda, to totiž člověk jako Oswald Spengler nevidí. Ale má myšlenku, že socialismus - správný socialismus - jak se domnívá. tento socialismus, který skutečně vede k sociálnímu životu, ten že by musel vzniknout ještě před tímto zánikem, západní lidstvo má prý ještě poslání tento socialismus uskutečnit. Ale, jak říká Oswald Spengler, jediní lidé, kteří jsou povoláni tento socialismus uskutečnit jsou Prusové. Proto napsal knížečku „Prusovství a socialismus“. Každý jiný socialismus je podle Spenglera falešný, pouze ten socialismus, který ukázal ve vilémovském období své první růžové paprsky, pouze ten socialismus prý musí dobýt svět, potom prý svět prožije pravý správný socialismus. Tak dnes člověk, kterého musím počítat k nejgeniálnějším lidem současnosti. Nezáleží na tom, abychom lidi posuzovali podle obsahu toho, co říkají, ale záleží na tom, abychom lidi posuzovali podle jejich duchovní kapacity. Tento Oswald Spengler, který ovládá 15 věd, je ovšem „chytřejší než oni hňupi doktores, škrabáci, kněžouři et profesores“ atd., a je možné již říci, že svou knihou o „Zániku Západu“ postavil před veřejnost něco, co je hodno respektu, co ostatně také činí na mládež Střední Evropy nesmírně hluboký dojem. Ale vedle toho stojí idea, kterou jsem nyní uvedl, a vidíte, jak dnes mohou dospět právě geniální lidé k nejprapodivnějším idejím. Lidé uchopují rozum, který dnes působí, a ten je stínovitý. Stíny se míhají, člověk je v jistém stínu, potom se mihne za jinými, nic nežije. Tak nelze vůbec poznat v siluetě, ve stínovém obraze nějaké ženy, který je vrhán na stěnu, nelze vůbec poznat její krásu a tak tomu je také, když se věci pozorují ve stínovitých obrazech. Prusovství je možné ve stínovitém obraze zcela změnit se socialismem. Otočí-li se nějaká žena zády ke stěně a její stín padá na stěnu, potom můžeme tu nejošklivější pokládat za krásnou, stejným způsobem můžeme také pokládat prusovství za socialismus, když stínovitý rozum prostupuje vnitřně to, co je genialita.

Tak se musí dnes na tyto věci pohlížet. Nesmíme se dnes zaměřit na obsah, ale musíme se zaměřit na capacity, to je důležité. A tak musíme uznat, že takový člověk jako Spengler je geniálním člověkem, i když musíme velký počet jeho idejí pokládat za jisté bláznovství. Žijeme v období kdy musí nastoupit původní, elementární zdůvodňování úsudku, neboť se musí dospět z jistých elementárních podkladů k pochopení současnosti a tím k impulsům pro budoucí skutečnosti.

Východ samozřejmě dokonale zaspal, co se uskutečnilo v roce 1840. Pomyslete přece jen na hrstku intelektuálů ve velké mase příslušníků ruského národa, vězících ještě hluboce v orientalismu vlivem ortodoxního náboženství, zejména vlivem ortodoxního kultu. A pomyslete na uspávající působení takového Alexandra I.. Mikuláše L, a všech těch „prvních“, kteří následovali! Co dnes nastalo, bylo tedy to, co chtělo k tomuto bodu, kde by měla duše vědomá uplatnit svůj rozhodný impuls do evropského života., jak to líčí Spengler.